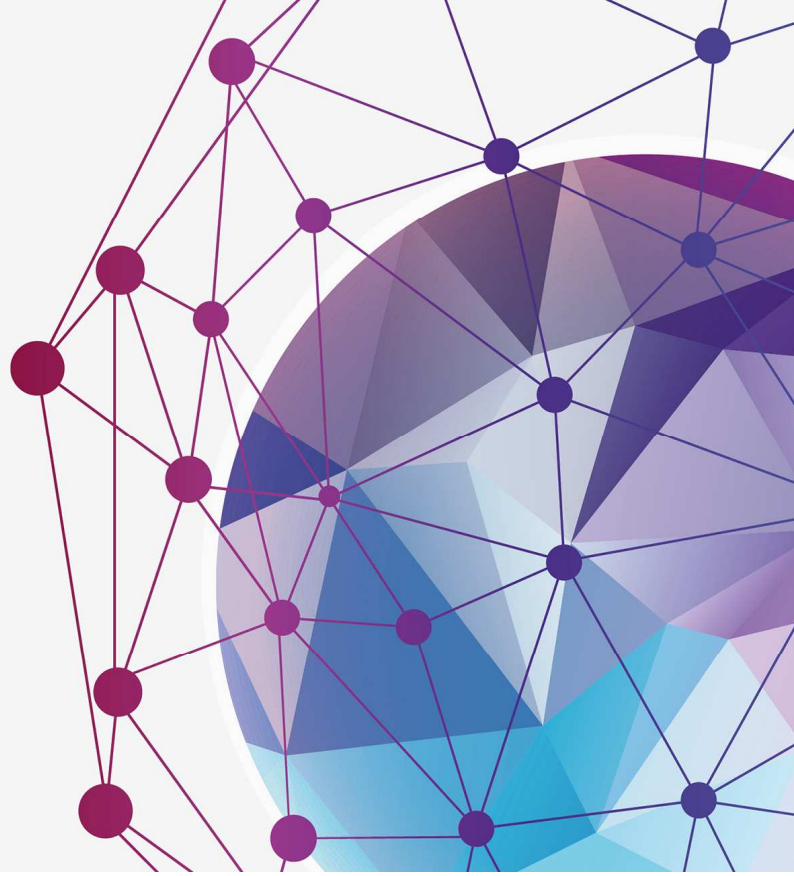

udaltop

**UDALETAKO
EUSKARA
ZERBITZUEN
TOPAKETAK**

IZENBURUA:

Bi gehi bi lau ez direnean,
herrigintzaren magia: hamaika gako
herritarren aktibazioan

EGILEA:

Zesar Martínez García
Amaia Balda Etxarte
Imanol Larrea Mendizabal

DATA:

2018/05/17

Aurkibidea

1. Proiektuaren nondik norakoak	3
2. Herrigintzaren magia.....	4
3. Hamaika gako herritarren aktibazioan.....	6
3.1. Behar sozial bati erantzutea.....	6
3.2 Talde eragile kohesionatua, trakzio-lana egiten duena.	6
3.3. Oinarri teoriko-ideologiko landua eta sendoa, intuizioa edota bisioa.	7
3.4. Antolaketari begira egitura irekiak eta horizontalak sortzeko borondatea.....	7
3.5. Administrazioaren babesa, egiten uzten duelako edota babes politikoa eta laguntza ekonomikoa eskaintzen duelako.	8

1. Proiektuaren nondik norakoak

Dokumentu honetan Soziolinguistika Klusterra oraindik ere lantzen ari den ikerketa baten berri ematen da. Zehaztasun gehiago BAT Soziolinguistika aldizkarian aurkitu daiteke, 2018an argitaratu den 107 zenbakian (101-118 orrialdeak). Proiektua Gipuzkoako Foru Aldundiko Hizkuntza Berdintasuneko Zuzendaritzaren ekimenez jarri zen abian 2016. urtean. Bertan partaide dira Soziolinguistika Klusterreko bazkide diren Donostiako Udala (Edurne Otamendi), Elhuyar (Helene Armentia), Emun (Amaia Balda) eta Euskaltzaleen Topagunea (Mikel Ozaita), Gipuzkoako Foru Aldundiarekin batera (Izaro Ugalde eta Joxean Amundarain), EHUko Parte Hartuz ikerketa taldeko Zesar Martínezen aholkularitzarekin eta Soziolinguistika Klusterraren (Imanol Larrea) koordinazioarekin.

Garapen taldeko partaide horiez gain, proiektu honetan ezinbestekoa da tokian tokiko eragileen parte hartzea. Hala, lehen fasean parte hartu dute Otxandioko Herri-Ola, Lasarte-Oriako Ttakun, Donostiako Egian Euskaraz, Gernikako Astra eta Emakumeen Mundu Martxa ekimenetako hainbat kidek. Bigarren fasean, berriz, parte hartzen ari dira Arrasateko Geike, Tolosaldeko Galtzaundi eta Eibarko Akebai ekimenetako eragileak. Guztiei gure esker ona adierazi nahi diegu, proiektu hau eurei esker garatzen ari baita.

Azken hamarkadetan ahalegin ugari egin dira euskalgintzatik eta administrazio publikotik, bakoitza bere aldetik joanda edo elkarlanean, herrietan euskararen erabilera sustatzeko. Dena den, kasu askotan ez dira lortu nahi ziren emaitzak. Orain arte egindakoetatik ikasi eta aurrerantzean erabiliko diren lan egiteko modu berriak eraikitzea da ikerlan honen helburu nagusia, euskararen aldeko aktibazioa lortzeko tokian tokiko herritarren artean.

Dokumentu honetan jasotzen da orain arte landutakoaren ondorioz proiektuan gizarte aktibaziorako detektatu diren gakoak inguruko informazioa.

Proiektu honen helburu nagusia hau da: herri eta eskualdeetan euskararen inguruko aktibazioa eragiteko gakoak identifikatzea eta aktibaziorako metodologia proposatzea.

Bi ikerketa galdera nagusi hauek planteatzen dira azterlanean:

- **I. Zeintzuk dira herrietan euskararen erabilera sustatzeko aktibazio prozesuetako gakoak?**

Zeintzuk dira eta nolako ezaugarriak dituzte Gipuzkoan herriko errealitate soziolinguistikoa eraldatu nahi duten erakunde publikoen, gizarte eragileen eta herritarren arteko lankidetzaren esperientzia egokiak?

- **II. Zer metodologia da egokiena Gipuzkoan erakunde publikoen, euskalgintzaren, bestelako gizarte eragileen eta herritarren arteko lankidetzaren modu eraginkorrean antolatzeke tokian tokiko errealitate soziolinguistikoa eraldatu ahal izateko?**

Detektatu diren gakoak lantzeari buruzko ekarpena egingo da metodologia horren bidez; hau da, aktibaziorako jorratu beharreko bidea irudikatuko da eta bide horrek dituen urratsak, zereginak eta zaindu beharreko aspektuak jasoko dira.

Ikerketak bi fase nagusi ditu. Lehen fasean, hainbat arlotan herritarrak aktibatzea lortu duten bost esperientzia aztertu dira aktibazioa eragiteko gako nagusiak zeintzuk izan diren identifikatzeko. Bigarren fasean, berriz, bi gune aukeratu dira gako horiek eguneroko lanean kontrastatzeko.

Irizpide horien arabera, bost egitasmo aukeratu dira. Aztertutako esperientziak izaeraz ezberdinak dira: bi dira euskarari loturikoak, *Egian euskaraz bizi nahi dugulako* eta *Tiakun* euskara elkarteak. Gainerakoek feminismoarekin (*Emakumeen mundu martxa*), kulturarekin, okupazioarekin eta herri ekimenarekin (*Astra kultur fabrika soziala*) eta udalgintza eta herrigintzarekin (*Herri-ola*) dute lotura.

Ekimen hauei seigarren esperientzia bat gehitu zaie 2018an, hain zuzen ere, Eibarren garatzen ari den **Akebai** ekimena. Urtearen lehen erdian jasoko da *Akebairi* buruzko informazioa. Ekimen hau Eibarko euskararen plan estrategikoaren baitan kokatzen da eta eragile desberdinen elkarlana originaltasunez lantzen ari dira.

Proiektuaren bigarren fasea oraindik ere itxi gabe dago dokumentu hau idazterakoan. Hain zuzen ere, 2017ko urte hasieran bi gune hautatu ziren aktibaziorako gakoak lantzeko: Arrasateko euskalgintzaren mahaia eta Tolosako Galtzaundi euskara taldea dira.

2. Herrigintzaren magia

Horrenbestez, ikerketa honen azterketa-gaia da hizkuntza-aktibazioa nola sustatu eta nola erraztu. Hiztunak euskararen erabileran aktibatzekeo prozesua sustatzeko modua bilatzen da, edota, atxikimendu ideologikoz haratago, hiztunen atxikimendu praktikoa lortzeko modua; hau da, **praktika bezala euskaraz aritzeak nagusitasun soziala izan dezan abiatzen dugun elkarlan prozesua burutzeko modua**. Horretaz ari gara hizkuntza-aktibazioaz ari garenean.

Herritarren aktibazioa eta eraldaketa sozialak sustatzeko interesgarriak iruditu zaizkigun esperientziak erreferentzia bezala hartuta, **ondorengo kontzeptu-mapa eta erreferentzia teorikoak ditugu bidelagun** ikerketa prozesu honetan: aktibazioa eta hizkuntza-aktibazioa, eraldaketa soziala, ezberdinen arteko elkarlan harremanak, elkarri entzutea eta ezberdintasunak onartzea, sormen prozesua, adostasunak eta lidergo partekatuak, antolaketa prozesua, dinamika berria guk geuk gorpuztea, emozio positiboak, prozesu konplexua (inertiak, mesfidantzak, gorabeherak...), hiztunen ahalduntzea, prozesuak geu ere eraldatzea (gure erosotasuna, pertsona eta eragile bezala dugun identitatea...), jatorri, erritmo eta pertenezia ezberdinak nahastea eta hurbiltzea, eta, bukatzeko, ehun soziala konbinaketa berri batekin jostea eta saretzea.

Jarraian, kontzeptu horiek eta beraien arteko loturak aletuko ditugu. Hasteko eta behin, **aktibazio hitzak mugimenduarekin eta ekimen kolektiboa martxan jartzearekin du lotura**, alegia, gure kasuan hizkuntza-portaeran eragin nahi duen ekimen, mugimendu edo prozesu kolektiboarekin.

Horrelako prozesu baten abiapuntuan, **protagonismo soziala hartzeko prest dagoen talde heterogeneoa** irudikatzen dugu. Talde horrek bere **barne prozesua egiten du** elkarlana aktibatu ahal izateko, hau da, hizkuntza-errealitatearen irakurketa partekatua egiteko eta horren arabera ekintza-proposamen berritzaileak sortzeko. Ekimen publikorako antolatuta eta ekintzak abiatu aurretik, taldeak egin beharreko barne prozesuan ipiniko dugu begirada, hainbat zailtasun eta erronka baitaude elkarlanerako prozesu horretan.

Aztertutako esperientzien ikuspegitik, barne prozesu horretan ezinbestekoa izango da elkarri entzutea, elkar ezagutzea eta bestearen onarpena erraztuko duen **hartu-emanak izateko modu zaindua**. Hori funtsezkoa da elkarlanak behar duen konfiantza eta konplizitatea piztu ahal izateko. Ondorioz, zentralak bilakatzen dira elementu hauek, besteak beste: bilerak egiteko metodologia eta dinamizazio zaindua, mintzatzeko txanda orekatuak, hitz egiteko eta entzuteko modu irekia solasaldi formaletan zein informaletan, bestearen tokian jartzea eta bere baldintzapenak ulertzea, umorea eta irribarrea.

Aztertu ditugun esperientzietan antzeman dugunaren arabera, bilera, solasaldi eta harreman horiek inertiari edo inprobisazioari utzi barik, ondo prestatu eta zaindu behar dira. Horrenbestez, aktibatu nahi den dinamika sozial berriaren isla eta adibide izan behar du; hots, ilusioa, baikortasuna, irribarrea eta talka edo desadostasunen kudeaketa emankorra sortu nahi duen saiakera izan behar da. **Irekitasunez egin behar dira prozesu pertsonala eta talde-prozesua**, ondo kohesionatutako **oinarri sendoak adostu ahal izateko**.

Beraz, hizkuntza-praktikak aldatzeari begira egiteko modu berriak lortzeko, harreman ekosistema berritu beharko da. Indarra, alaitasuna eta giro erakargarria kutsatu beharko du ekosistema berri horrek, sustatu nahi ditugun praktika berrien babesle eta legitimatzailea den talde eta ekimen kohesionatuak bultzatuta. Izan ere, **hizkuntza-praktika horiek gorpuzten dituzten hitzunen zilegitasun soziala indartzea da helburua, hitzunak ahalduntzea**.

Alabaina, ezberdinen arteko elkarlana zein inertiak gainditu eta bestelako hizkuntza-praktiken nagusitasuna lortzea ere **prozesu konplexuak dira**, alegia, **trabak, talkak eta erresistentziak dituzten prozesuak**. Mota askotako ezberdintasunek (ideologikoak, lan-dinamikak, erritmoak, etiketak, rolak...) sarritan mesfidantzak edota gatazka sortzen dituzte eta, ondorioz, elkarlana zaildu. Izan ere, herri ekimenak eta mugimenduak bere kode, erritmo eta prozedura propioak ditu, eremu politiko-instituzionalak ere bai, eta merkatuaren logikan jarduten duten eragileek ere beste horrenbeste. Dena den, hainbat esperientzietan herritarren mugimenduek eta administrazio publikoak lortu dute elkarlanean eta konplizitatez aritzea ere herritarren aktibazioa bultzatzeko.

Herritarrak aktibatzea helburu izanik, beraz, funtsezkoa da herritarrek beraiek gidaturiko ekimen auto-eratuia izatea, eta erabilerara erakarri nahi ditugun hitzun mota edo hitzun identitate ezberdinengana hurbilduko den ekimena izatea (jatorri kulturalak, ideologikoak, klase sozialak eta adina kontuan hartuta, besteak beste). Hau da, hitzun ezberdin horien interesak, nahiak eta ezinak kontuan hartuz, euren zailtasun eta ahaleginen araberako **ekimena pentsatu behar da eta eurengana hurbildu. Prozesuko partaideok aniztasun eta konplexutasun horretan nahastu eta bustitzea ere beharrezkoa izango da, prozesu horrek gu eraldatzeraino** (alegia, gure erosotasunak eta ziurtasunak, pertenezia-etiketa, rolak...). Izan ere, nahasketa horretatik **lotura sozial berriak** jostea eta ehun sozialaren konbinaketa berriak **saretzea bilatzen dugu**.

Talde motorrean bilatzen duguna, baita ehun sozialaren eremuan sustatu nahi dugun nahasketa eta saretze horrek ez du zertan iraunkorra eta etenik gabekoa izan. **Batzuetan aktiboago egon daiteke eta beste batzuetan bareago, egonean**.

Azken finean, eraldaketa soziala prozesu konplexu eta luzea da, indarrean dauden asimetriek eta aukera-ezberdintasunek gehienetan egiturazko sustrai historiko luzeak baitituzte, baita egunerokoan ezarri dituzten pribilegioek, erosotasunek eta inertzien ere.

3. Hamaika gako herritarren aktibazioan

Aztertutako bost esperientzietako elkarrizketetan gehien nabarmendu diren alderdiak jaso ditugu atal honetan. Gure lantaldeak esperientzien gainean egindako azterketatik ateratako gakorik esanguratsuenak bildu ditugu.

3.1. Behar sozial bati erantzutea

Kritika, kezka edota ardura sortzen duen egoera batetik abiatu, helburua izaten da zerbait hobetzea, alegia, helburu positiboa dago kasu guztietan. Esperientzia guztiek bilatzen dute egungo hutsuneak betetzea edo egungo joerak iraultzea eta, horretarako, paradigma aldatu eta beharizan horri erantzungo dion dinamika berria sortzea.

Izan ere, herritarrak aktibatu egiten dira kezkarria den zerbait eta desiragarria egiten den zerbait lortzeko aukera antzematen dutenean, eta horretan ekarpena egiteko bidea ikusten dutenean. Hala, aktibatu egiten dira **hobetu daitekeen zerbait hobetzeko beharra sentitzen dutenean, beharizan sentitua** agertzen denean. Beharra mota askotakoa izan liteke, esate baterako ingurunean euskararen presentzia eta erabilera handitzeko beharra, galera hori gelditzeko beharra, pentsatzen eta egiten dugunaren arteko kontraesana gainditzeko beharra, korapilo bat askatzeko beharra, joera negatibo bat gelditzeko eta alternatiba sortzeko beharra, bizi nahi dugun bezala bizitzeko beharra edo euskaraz bizitzeko beharra.

Beharizan ezberdinak egon daitezke, eta baliteke horiek **ikusarazi eta estimulatu beharra izatea ere, askoren edo batzuen beharizan horren zilegitasunak denon onarpena izan dezan**. Erronka izaten da beharizan horien inguruan diskurtso propioa sortu eta portaerak aldatzeko heldulekuak eskaintzea, hiltunek babesa eta ahalduz sentitu dezaten. Are gehiago, komenigarria da zilegi diren desio horiek beste askatasun edota eskubide aldarrikapenekin lotu eta zubi diskurtsiboak eta elkarlanekoak eraikitzea beste mugimendu eta ekimenekin.

3.2. Talde eragile kohesionatua, trakzio-lana egiten duena

Dinamika berri bat abiatzeko gogo, freskotasuna eta jarrera irekia duten soslai ezberdinetako pertsonak dira partaide talde eragilean. Lehenagotik eskarmentua dutenak (“betikoak”) eta ez dutenak (“berriak”) nahasten dira, betiko dinamiketarik ateratzeko, baina eskarmentutik ikasteko jarrerarekin.

Taldean egin beharreko barne prozesua zaintzeko jarrera duten pertsonak eta horri begira formazioan parte hartzeko eta eskuzabaltasunez jokatzeko prestasuna dutenak nahastea komeni da, nagusi izan dadin desadostasunak, hanka sartzeak eta talkak apaltasunez eta zintotasunez onartzeko eta soluzioa adostasunez bilatzeko jarrera.

Aktibazio prozesuen gako edo giltzarri honen barruan **aniztasuna eta ezberdintasunak modu irekian kudeatzeko ahalegin kontzientea** egin behar da. Hau da, talde eragilean eta prozesuan aktibatuko direnen artean ere bilatzen diren aniztasunak eta ezberdintasunak (adina, generoa, jatorria, ideologia, klase soziala, ezagutza-maila...) erronka izango direla jakitun, hori pertsonalki eta kolektiboki lantzeko prestasuna behar da.

Izan ere, botere-desorekak ez datoz soilik pertsonaren izaera partikularretik, kokapen sozial eta profesionalak ere eragina baitauka. Sarritan, nolabaiteko lidergoa hartzen dutenak talde hegemonikoetakoak dira (helduak, euskaltzale rola aspalditik dutenak, gizonak, euskalgintzako eremu sozialean edo instituzionalean profesionalki ari direnak...).

3.3. Oinarri teoriko-ideologiko landua eta sendoa, intuizioa edota bisioa

Esperientzia guztiek izan dituzte aurrekari batzuk edo testuinguru jakin bat taldea aktibatzearen eta prozesuari ekitearen oinarrian. Aurrekarien araberako intuizio edo bisio horrek eragin du taldea elkartzea eta zerbait antolatua egiten hastea, batzuetan ibilbide oso zehatza definitu gabe, ideia eta inpultso berriak onartzeko jarrerarekin.

Aztertutako esperientzien sorreran oso garrantzitsua izan da teoria edota ikuspegi ideologikoa lantzea, batzuetan hizkuntzaz kanpoko beste teoriak bereganatuz (antolaketa kolektiboaren dinamizazioa, parte hartze prozesuak, harremanak eta alderdi psikosozialak, komunitatearen artikulazioa eta trinkotzea, emozionaltasuna eta gorputz zapalkuntza harremanetan...).

Funtsezkoa da, bestalde, oinarri teoriko-ideologiko horiek denon eskura egotea (ez gutxi batzuen eskura) eta, praktikarekin lotuz, denok barneratzeko moduan jartzea, baita teoria praktikarekin hornitu eta beste esperientzia arrakastatsuen berri izatea ere, horietatik ikasteko.

3.4. Antolaketari begira egitura irekiak eta horizontalak sortzeko borondatea

Norbanako eta eragile ezberdinen parte hartzea sustatu behar da eta, horretarako, erabakiguneak ireki eta prozesuan ari diren edo prozesura gehitzen diren kide guztiek parte hartzeko aukera zabaldu behar da, aniztasunean eta osagarritasunean oinarrituz.

Hierarkiarik gabeko funtzionamendu horizontala eraikitzeari begira, funtsezkoa bilakatzen da bileren metodologia aldeztu aurretik prestatua eta ondo dinamizaturik egotea, guztiok ekarpenak egiteko aukera berdina izan dezagun eta, horrela, guztiok ekimena geure egiteko joera nagusitu dadin. Hori lor daiteke zereginak, funtzioak eta ardurak banatuz ere, ardura partekatua eraikitzen joateko eta adostutako konpromisoak betetzen direla errazteko.

Era berean, egitura ireki horren baitan konpromiso eta dedikazio maila ezberdinak egon daitezke, parte hartze zirkulu ezberdinak.

Herritarren arteko artikulazio komunitarioa protagonista izateak funtsezko ezaugarria da aktibazio eta eraldaketa prozesuetan. Auzolanerako eta parte hartzeko kultura ahulduta badago, tokian tokiko herri identitatearekin eta memoria historikoarekin loturiko lanketa izango dugu atariko lana, aktibaziorako ezinbestekoak diren baldintza sozialak gerta daitezten.

3.5. Administrazioaren babesa, egiten uzten duelako edota babes politikoa eta laguntza ekonomikoa eskaintzen duelako

Erakunde publikoak bultzatzaile izan dira aztertu ditugun herritarren aktibazio esperientzietan, eredu edo harreman mota ezberdinekin eta batzuetan itzalean egonda ere bai.

Eremu bakoitzaren autonomia errespetatuz (ez da nahitaezkoa den-dena elkarrekin egitea), eta herri mugimendu eta instituzioen artean kritikak eta aldarrikapenak sortzen duen tentsioa eta gatazka demokratikoki onartuz, administrazioak eragile sozialen ekimenari trabarik ez jartzea eta babesa eskaintzea funtsezkoa izan liteke herri aktibazioari begira. Elkarrekin jarduteko aukerak bilatzea ere komeni da hizkuntzaren inguruko aktibazio prozesuetan. Euskararen aldeko hizkuntza-aktibazioaren inguruan desadostasunak sortu daitezkeela onartuz ere, herri askotan beharrezkoa eta egingarria da oinarrizko orube komuna eta etorkizuneko agertoki desiragarria zein den adostasunez formulatzea. Etorkizunaren eraikuntza horretan ekimen eta egitasmo batzuk partekatzeko modukoak dira: alderdien arteko lehia politikotik blindatu daitezkeen egitasmoak, aurkaria desgastatzeko edo etekin elektorala lortzeko erabiltzen ez diren hizkuntza-egitasmoak eta guztion babes politiko-instituzional osoa dutenak.

Amaitzeko, azpimarratu nahi dugu etorkizunera begira oso kontuan izatekoak direla legeek sor ditzaketen eta dagoeneko sortzen dituzten ondorioak auzolana eta herrigintza bultzatu nahi direnean. Legeak aktibazioa ito ez dezan, beharrezkoa dirudi hausnarketa egin eta konponbiderako formulak aztertzea.